

PEDAGOGIKA

Téma podle sylabu:

Vzdělávací soustava

2. část (ze 2)

Obsah:

Téma VI: Vzdělávací soustava

6.7 Kvalita a efektivnost ve vzdělávání

- Kvalita (ve) vzdělávání
- Efektivnost vzdělávání
- Přidaná hodnota a akontabilita

6.8 Pedagogická evaluace a její cíle

- Nástroje pedagogické evaluace

6.9 Pedagogická evaluace – na úrovni žáka, školy, vzdělávacího systému

6.10 Pedagogická evaluace na úrovni školy; vnější a vnitřní hodnocení

- Vnitřní hodnocení školy (vlastní hodnocení, autoevaluace)
- Vnější hodnocení školy
- Česká školní inspekce a její inspekční činnost, hodnotící kritéria

6.11 Hodnocení učitele

- Kdo, proč a jak hodnotí učitele?
- Mezinárodní výzkum TALIS o učitelích

6.12 Pedagogická evaluace na úrovni vzdělávacího systému

- Proč evaluovat vzdělávací systém
- Národní a mezinárodní evaluační aktivity
- Mezinárodní srovnávací výzkumy vzdělávání

6.13 Selektivita a spravedlnost v přístupu ke vzdělávání

Kvalita (ve) vzdělávání

Pojem často používaný, ale velmi nejednotně, často bez bližšího vymezení. Bývá používán např. v těchto významech:

- Kvalita jako dosažení očekávané úrovně vzdělání...
- Kvalita jako naplnění vzdělávacích potřeb...
- Kvalita jako splnění vzdělávacích cílů...

J. Průcha dospívá k této definici:

„Kvalita (vzdělávacích procesů, vzdělávacích institucí, vzdělávací soustavy aj.) je žádoucí (optimální) úroveň fungování a/nebo produkce těchto procesů či institucí, která může být předepsána určitými požadavky (např. vzdělávacími standardy), a může být tudíž objektivně měřena a hodnocena.“*)

*) Průcha, J., Moderní pedagogika, 3. vyd. Portál, Praha 2002. S. 360

Efektivnost ve vzdělávání

Efektivnost (účinnost) = vstupy/výstupy

Novější přístupy: při hodnocení efektivnosti berou v úvahu nejen vstupy a výstupy, ale i procesy

? Vstupy do vzdělávání:

- vložené zdroje a podmínky (ekonomické i mimoekonomické povahy)

? Výstupy ze vzdělávání:

■ výsledky vzdělávání + vzdělávací efekty

(vzdělávací efekty = dlouhodobé důsledky a účinky vzdělávání, ekonomické i jiné než ekonomické povahy):

- přístup absolventů různých druhů škol k dalšímu vzdělávání
- úspěšnost v zaměstnání
- výše výdělků v průběhu životní dráhy
- produktivita práce
- postoje a jednání v různých sférách životní praxe
- politické názory a participace v politickém rozhodování
- konzumní chování
- zájem o celoživotní vzdělávání a zvyšování kvalifikace
- způsoby trávení volného času
- kulturní aj. preference
- vztahy mezi sociálními skupinami, sociální soudržnost aj.

Hodnocení efektivnosti ve vzdělávání

- efektivnost vzdělávacího systému, jeho částí
- efektivnost školy
- efektivnost vedení školy
- efektivnost kurzu (např. rekvalifikačního)
- efektivnost učení (jednotlivce)
- apod.

Model efektivnosti školy*)

Do jaké míry může škola ovlivňovat svoji efektivnost?

Výzkumně**) bylo prokázáno, že:

Mezi školami existují významné rozdíly v efektivnosti způsobené jejich vnitřními faktory (nad rámec vnějších faktorů, jako jsou např. charakteristiky přijímaných žáků).

*) Průcha, J., Moderní pedagogika. 3. vyd. Portál, Praha 2002, s. 405

**) Výzkum probíhal po 4 roky na souboru 2000 dětí v 50 školách v Londýně, výsledky byly publikovány r. 1989.

Na základě výzkumu bylo identifikováno 12 faktorů vnitřní efektivity školy:

- 1) Cílevědomé vedení školy ředitelem
- 2) Angažovaný zástupce ředitele
- 3) Velký podíl učitelů na přípravě obsahu a organizace výuky
- 4) Shoda mezi učiteli ve vykonávání profesních povinností
- 5) Přesná strukturace času každého výukového dne
- 6) Intelektuálně náročná výuka
- 7) Výrazná pracovní atmosféra školy
- 8) Soustředěnost výuky na daná témata
- 9) Maximální komunikace mezi učiteli a žáky
- 10) Časté hodnocení výkonů žáků
- 11) Intenzivní spolupráce školy s rodiči
- 12) Příjemné klima ve škole pro žáky i učitele

Přidaná hodnota a akontabilita

S pojmem kvality a efektivity vzdělávání bývají často spojovány další dva pojmy přenesené z ekonomické teorie:

- akontabilita a
- přidaná hodnota.

Akontabilita – zodpovědnost vzdělávacích institucí a vzdělávacího systému za kvalitu a efektivitu poskytovaných služeb a výsledků vzdělávání a jejich schopnost „předkládat účty“: podávat objektivní informace o výsledcích žáků, o kvalitě a efektivitě školy, vzdělávacích programů, vzdělávacího systému → všem zainteresovaným osobám a institucím, mj. rodičům, žákům a studentům, daňovým poplatníkům, sponzorům, zřizovatelům.

Přidaná hodnota – příspěvek (školy, vzdělávacího systému apod.) k pokroku žáka vůči předem určeným vzdělávacím cílům.*)

Oba tyto pojmy patří k ústředním v ekonomii vzdělávání – v oboru, který aplikuje metody ekonomické vědy na oblast vzdělávání.

*) Podle OECD, <http://www.keepeek.com/Digital-Asset...89264050259-en>.

Pedagogická evaluace

- = **hodnocení** vstupů, procesů a výstupů ze vzdělávání.
- O pedagogické evaluaci se zpravidla mluví tam, kde se jedná o hodnocení **komplexní a systematické, na základě spolehlivých dat.**
- Pedagogická evaluace by měla dospívat k co možná **spolehlivým a objektivním výsledkům**, protože na jejich základě se dělají zpravidla závažné závěry a rozhodnutí o vzdělávání.

Co je cílem pedagogické evaluace?

- zjistit a analyzovat daný jev nebo proces (jevy nebo procesy) ve vzdělávání a vyhodnotit je vzhledem k očekávaným nebo stanoveným kritériím; evaluační kritéria by obecně měla reprezentovat kvalitu a efektivitu vzdělávání.

Výsledky pedagogické evaluace jsou podkladem pro rozhodování týkající se evaluovaných jevů a jevů, které s nimi souvisejí.

Pedagogická evaluace může být zaměřena na různé jevy ve vzdělávacím systému: na školy daného druhu, školství v daném regionu, instituce poskytující další vzdělávání, výsledky vzdělávání žáků určité věkové úrovně, učebnice, vzdělávací programy, vzdělávací potřeby, výuku apod.

Evaluované jevy mohou tedy reprezentovat různou úroveň ve vzdělávacím systému; podle toho se hovoří např. o pedagogické evaluaci na úrovni:

- Vzdělávacího systému
- Školy
- Žáka

Nástroje pedagogické evaluace

Pro získání vstupních dat pro evaluaci se proto vytvářejí a používají pokud možno přesné evaluační nástroje, často kvantitativní, které pracují především s objektivními daty získanými prostřednictvím statistických metod a výběrových šetření.

Pedagogická evaluace by se měla opírat vždy o **system indikátorů vycházející z měřitelných proměnných**.

Indikátory vzdělávání - kvantitativní ukazatele, které popisují stav, kvalitu, výkon, efektivitu aj. vzdělávání.

Z jednoho indikátoru a jeho změny zpravidla není možné usuzovat na stav a vývoj evaluovaného jevu; vždy se posuzuje soustava indikátorů, které daný jev charakterizují komplexně.

Pedagogická evaluace na úrovni školy :

Hodnocení školy

Legislativní základ: **Školský zákon, § 12: Hodnocení škol, školských zařízení a vzdělávací soustavy**

- (1) Hodnocení školy se uskutečňuje jako vlastní hodnocení školy a hodnocení Českou školní inspekcí.
-
- (5) Hodnocení školy a školského zařízení může provádět také jejich zřizovatel podle kritérií, která předem zveřejní.

Původně byla uzákoněna povinnost školy zpracovávat zprávu o vlastním hodnocení, ale novelizací školského zákona z roku 2011 byla tato povinnost zrušena; nadále je zpracování zprávy o vlastním hodnocení nepovinné, výsledky vlastního hodnocení jsou součástí výroční zprávy školy.

Tj. podle toho, kdo školu hodnotí, zda vnější subjekt nebo škola sama sebe:

- **vnější** evaluace školy, externí hodnocení
- **vnitřní** evaluace školy, interní hodnocení (autoevaluace, vlastní hodnocení)

Vlastní hodnocení (vnitřní hodnocení, autoevaluace) školy

Povinnost provádět vlastní hodnocení vyplývá pro školu ze školského zákona. **Ale:** Novelou školského zákona z roku 2011 se **ruší povinnost škol zpracovávat zprávu o vlastním hodnocení školy**. (Zpráva z vlastního hodnocení tedy není, jako tomu bylo dříve, součástí povinné dokumentace škol a školských zařízení.) Výsledky vlastního hodnocení se promítnou do výroční zprávy o činnosti školy. Škola však může zprávu o vlastním hodnocení zpracovávat i nadále, je to na jejím uvážení. Termíny, strukturu a obsah vlastního hodnocení si škola stanoví sama.

Důvody pro systematické a pravidelné vlastní hodnocení jsou ale i mimo legislativu:

- **Zpětná vazba** pro výchovné a vzdělávací působení na žáky
- **Plánování** rozvoje školy
- **Transparentnost** školy vůči sociálním partnerům i vůči širší veřejnosti; akontabilita

Otázky, na které by si škola měla při vlastním hodnocení odpovědět:

- Ve kterých oblastech **dosahuje naše škola dobrých výsledků?**
- Jaká je **úroveň výsledků práce školy**, zejména vzhledem k podmínkám vzdělávání a ekonomickým zdrojům?
- Ve kterých oblastech je třeba **úroveň vzdělávání zlepšit?**
- **Jaká opatření** k tomu máme zavést?
- **Jak účinná byla opatření**, která jsme uplatnili na základě předchozího vlastního hodnocení?

Hodnocené oblasti a kritéria hodnocení

VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ŠKOLY (kritéria: Soulad školního programu s RVP. Další programová nabídka například pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Variabilita programu – dotace předmětů, volitelné předměty. Pprojekty, kurzy. Průřezová témata.)

PODMÍNKY VZDĚLÁVÁNÍ (kritéria: Vliv personálních podmínek na vzdělávání. Materiální, technické a hygienické podmínky vzdělávání – prostory, pomůcky, učebnice, technické prostředky. Kvalita pracovního prostředí školy. Efektivita využívání finančních zdrojů. Rozvoj ekonomických zdrojů (projekty, granty).

PRŮBĚH VZDĚLÁVÁNÍ (kritérium: Průběh vzdělávání se zřetelem k vytváření cílových kompetencí ŠVP.)

VÝSLEDKY VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ (kritérium: Výsledky vzdělávání vzhledem ke stanoveným cílům vzdělávání.)

PODPORA ŠKOLY ŽÁKŮM, VZÁJEMNÉ VZTAHY MEZI ŠKOLOU, ŽÁKY, RODIČI A DALŠÍMI OSOBAMI A JEJICH DOPAD NA VZDĚLÁVÁNÍ (kritéria: Kvalita výchovného poradenství. Přístup k informacím a jejich přenos. Kvalita a využívání žákovské a rodičovské iniciativy. Vztahy se zřizovatelem a školskou radou. Klima, kultura, étos školy. Organizace akcí školy – vystoupení, přehlídek, výstav.)

ŘÍZENÍ ŠKOLY, KVALITA PERSONÁLNÍ PRÁCE A DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ (kritéria: Kvalita systémového řízení. Plánování řídicích činností. Efektivita organizace školy. Metodická podpora kvality výuky. Systém vedení pedagogických pracovníků. Kontrolní systém. Účast pedagogů na dalším vzdělávání.)

Nástroje pro vlastní hodnocení školy na základě formulovaných kritérií

- kontrola souladu ŠVP s RVP a skutečného plnění ŠVP
- vlastní hodnocení (sebehodnocení) učitelů, třídních učitelů
- hodnocení žáků
- vlastní hodnocení žáků
- sebehodnocení vedení školy
- pozorování
- kontrola
- skupinová diskuse
- inventarizace
- analýza a kontrola školní dokumentace
- dotazníky učitelské, žákovské, rodičovské
- jiné (např. nástroje převzaté z pedagogického výzkumu, přizpůsobené pro autoevaluaci)

Zdroje, z nichž může škola čerpat informace o metodách (nástrojích) vlastní evaluace

Např.:

- **Portál autoevaluačních nástrojů**, který vznikl v rámci projektu (spolufinancovaného z Evropského sociálního fondu) Cesta ke kvalitě: <http://www.nuov.cz/ae>
Obecně dostupné jsou zde popisy autoevaluačních nástrojů; vlastní nástroje jsou přístupné školám po přihlášení. Ukázky několika nástrojů a evaluačních zpráv lze najít na http://nuov.slamka.cz/nuovcck_portal/
- Autoevaluace. VÚP, Praha 2007. Sborník článků z Metodického portálu: <http://stary.rvp.cz/soubor/01769.pdf>, zvláště článek Hanzelka, M., Souček, Z., Vlastní hodnocení školy: <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/1792/VLASTNI-HODNOCENI-SKOLY.html/>
- Příklad: autoevaluační zpráva ZŠ v Kuřimi <http://www.zskj.cz/zivot-skoly/autoevaluace/> (SWOT analýza).

Vnější hodnocení školy

Vnější hodnocení školy provádí **Česká školní inspekce (ČŠI)** a **zřizovatel**, ze zákona. Toto formálně zakotvené hodnocení musí být založeno na **předem vyhlášených hodnotících kritériích**, s nimiž se má hodnocená škola možnost předem seznámit.

Neformálně ale školu zvnějšku hodnotí řada jiných subjektů - sociálních partnerů: rodiče, zaměstnavatelé, instituce veřejné správy, politické subjekty, širší veřejnost - jak odběratelé služeb poskytovaných školou, tak přispěvatelé na její fungování (z veřejných a soukromých rozpočtů, nepřímo daňoví poplatníci) a ti, kdo se obecně a z různých důvodů zajímají o stav vzdělávání a vzdělávacích institucí.

Česká školní inspekce

www.csicr.cz

- Je zřízena na základě školského zákona.
- Má postavení správního úřadu (orgánu veřejné správy).
- Inspekční činnost - § 174 školského zákona:

Česká školní inspekce **ve školách a školských zařízeních zapsaných do školského rejstříku:**

- a) získává a analyzuje **informace o vzdělávání** dětí, žáků a studentů, o činnosti škol a školských zařízení zapsaných do školského rejstříku, sleduje a hodnotí efektivnost vzdělávací soustavy,
- b) zjišťuje a hodnotí **podmínky, průběh a výsledky vzdělávání**, a to podle příslušných školních vzdělávacích programů,
- c) zjišťuje a hodnotí **naplnění školního vzdělávacího programu** a jeho soulad s právními předpisy a rámcovým vzdělávacím programem,
- d) vykonává státní kontrolu **dodržování právních předpisů**,
- e) vykonává veřejnosprávní kontrolu **využívání finančních prostředků státního rozpočtu**.

Na jakém základě ČŠI provádí inspekci na dané škole:

- 1) na základě **plánu hlavních úkolů** na příslušný školní rok, který schvaluje ministr školství,
- 2) na základě **podnětů, stížností a petic**; ČŠI prošetřuje jednotlivá tvrzení uvedená ve stížnosti a výsledek šetření předává zřizovateli k dalšímu řízení, zřizovatel pak zpětně informuje ČŠI o opatřeních přijatých k nápravě.

Každá škola by měla v ideálním případě projít inspekčním hodnocením podle bodu 1 jednou za tři roky.

Inspekční a kontrolní činnost je vykonávána formou

- šetření na místě,
- elektronického zjišťování (vyplnění elektronického dotazníku v online systému České školní inspekce).

Školy mají povinnost poskytnout České školní inspekci plnou součinnost.

Kritéria hodnocení podmínek, průběhu a výsledků vzdělávání ČŠI*)

Kritéria jsou vymezena pro různé druhy škol a školských zařízení
Modifikace pro střední vzdělávání – všeobecné (gymnaziální), pro
školní rok 2016/17:

- 1 Koncepce a rámec školy
- 2 Pedagogické vedení školy
- 3 Kvalita pedagogického sboru
- 4 Výuka
- 5 Vzdělávací výsledky žáků
- 6 Podpora žákům při vzdělávání (rovné příležitosti)

*) [http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Kriteria-hodnoceni/Kriteria-hodnoceni-podminek,-prubehu-a-vysledk-\(6\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Kriteria-hodnoceni/Kriteria-hodnoceni-podminek,-prubehu-a-vysledk-(6))

Podrobné rozpracování kritérií ČŠI

1 Koncepce a rámec školy

- 1.1 Škola má jasně formulovanou vizi a realistickou strategii rozvoje, které pedagogové sdílejí a naplňují
- 1.2 Škola má vzdělávací program (ŠVP), který vychází z vize a strategie rozvoje školy a je v souladu s kurikulárními dokumenty (RVP); jeho cíle jsou srozumitelné pro pedagogy i rodiče
- 1.3 Škola funguje podle jasných pravidel umožňujících konstruktivní komunikaci všech aktérů (vedení, pedagogové, rodiče) a jejich participaci na chodu školy
- 1.4 Škola je vstřícná a bezpečné místo pro žáky, jejich rodiče i pedagogy
- 1.5 Škola spolupracuje s vnějšími partnery

2 Pedagogické vedení školy

- 2.1 Vedení školy aktivně řídí, pravidelně monitoruje a vyhodnocuje práci školy a přijímá účinná opatření
- 2.2 Vedení školy aktivně vytváří zdravé školní klima – pečuje o vztahy mezi pedagogy, žáky i vzájemné vztahy mezi pedagogy a žáky a jejich rodiči a o vzájemnou spolupráci všech aktérů
- 2.3 Vedení školy usiluje o zajištění optimálních personálních podmínek pro vzdělávání, cíleně pečuje o naplnění relevantních potřeb každého pedagoga a jeho profesní rozvoj, vytváří podmínky pro výměnu pedagogických zkušeností s dalšími školami a účinně podporuje začínající pedagogy
- 2.4 Vedení školy usiluje o optimální materiální podmínky vzdělávání a pečuje o jejich účelné využívání
- 2.5 Vedení školy klade důraz na vlastní profesní rozvoj

3 Kvalita pedagogického sboru

- 3.1 Pedagogové jsou pro svou práci kvalifikovaní a odborně zdatní a ke své práci přistupují profesionálně.
- 3.2 Pedagogové důsledně uplatňují při komunikaci s žáky a rodiči a kolegy vstřícný, respektující přístup
- 3.3 Pedagogové aktivně spolupracují a poskytují si vzájemně podporu a zpětnou vazbu.
- 3.4 Pedagogové podporují rozvoj demokratických hodnot a občanské angažovanosti
- 3.5 Pedagogové aktivně spolupracují na svém profesním rozvoji

4 Výuka

- 4.1 Pedagogové systematicky promyšlejí a připravují výuku v souladu s vědomostními, dovednostními i postojeovými cíli definovanými v kurikulárních dokumentech školy a potřebami žáků
- 4.2 Pedagogové využívají široké spektrum výchovně-vzdělávacích strategií pro naplnění stanovených cílů
- 4.3 Pedagogové systematicky sledují vzdělávací pokrok každého žáka a při plánování a realizaci výuky zohledňují individuální potřeby žáků
- 4.4 Pedagogové se ve své práci zaměřují na sociální a osobnostní rozvoj žáků

5 Vzdělávací výsledky žáků

- 5.1 Škola soustavně získává informace o posunech výsledků každého žáka ve všech vzdělávacích oblastech a reaguje na ně vhodnými pedagogickými opatřeními
- 5.2 Výsledky vzdělávání žáků odpovídají očekávaným výsledkům podle vzdělávacích programů
- 5.3 Žáci školy jsou motivovaní k dosahování dobrých výsledků a demonstrují sociální a osobnostní kompetence a občanské hodnoty
- 5.4 Škola sleduje a vyhodnocuje úspěšnost žáků v průběhu, při ukončování vzdělávání a v dalším vzdělávání či profesní dráze a aktivně s výsledky pracuje v zájmu zkvalitnění vzdělávání

6 Podpora žákům při vzdělávání (rovné příležitosti)

- 6.1 Škola vytváří každému žákovi (jeho rodině) rovné příležitosti ke vzdělávání bez ohledu na jeho pohlaví, věk, etnickou příslušnost, kulturu, rodný jazyk, náboženství, rodinné zázemí, ekonomický status nebo speciální vzdělávací potřeby
- 6.2 Škola poskytuje účinnou podporu všem žákům s potřebou podpůrných opatření
- 6.3 Škola věnuje patřičnou pozornost osobnostnímu rozvoji žáků a dbá na to, aby žádný žák nebyl vyčleňován z kolektivu

Výstupy inspekční činnosti jsou veřejné dokumenty:

- **Inspekční zpráva:** zpráva o výsledku inspekce na škole. Připomínky k obsahu může ředitel školy podat do 14 dnů po jejím převzetí. Inspekční zprávu společně s připomínkami a stanoviskem ČŠI k jejich obsahu zasílá ČŠI zřizovateli a školské radě. Inspekční zpráva včetně připomínek je uložena po dobu 10 let ve škole a v příslušném inspektorátu ČŠI.
- **Tematická zpráva:** shrnutí poznatků z inspekční činnosti v určitém tematickém okruhu a jejich analýza.
- **Výroční zpráva:** souhrnné poznatky o stavu vzdělávání a vzdělávací soustavy vycházející z inspekční činnosti za předcházející školní rok.

Místo zveřejnění:

<http://www.csicr.cz/cz/DOKUMENTY>

Nápravná opatření

- Školy, u nichž byla provedena inspekční činnost, jsou povinny přijmout opatření k odstranění nedostatků zjištěných při inspekční činnosti. Na základě výsledků inspekční činnosti přijímá zřizovatel bez zbytečného odkladu opatření ve školách a školských zařízeních, které zřizuje.
- V případě zjištění nečinnosti školy nebo školského zařízení nebo zjištění závažných nedostatků v jejich činnosti může ústřední školní inspektor předložit orgánu, který vede školský rejstřík, návrh na výmaz školy, školského zařízení nebo oboru vzdělání ze školského rejstříku.

Jak a kým jsou hodnoceni učitelé?

Pro hodnocení učitele není zaveden žádný povinný systém.

Učitele hodnotí:

- Ředitel (vedení) školy
- Kolegové učitelé
- Žáci
- Rodiče
- Komunita, jíž je škola součástí...

Učitel hodnotí (měl by hodnotit) také sám sebe.

Hodnocení učitele ve škole

Záleží to na samotné škole.

Některé školy (není jich mnoho) mají zavedena explicitní pravidla pro hodnocení učitelů, často jako součást autoevaluace školy.

Školy mohou zdarma využít profesionálně vytvořené nástroje pro toto hodnocení, které vznikly v rámci projektu Cesta ke kvalitě: www.nuov.cz/ae

Jedním z nich je tzv. Rámec profesních kvalit učitele:

http://www.nuov.cz/uploads/AE/evaluacni_nastroje/B1_08_Ramec_profesnich_kvalit_ucitele.pdf

Základem Rámce profesních kvalit učitele jsou profesní činnosti. V těchto činnostech se projevují profesní kompetence učitele, chápány jako soubor profesních znalostí, dovedností, postojů, hodnot i osobnostních charakteristik. Jsou vyjádřeny v podobě kritérií kvality v následujících osmi oblastech:

1. Plánování výuky
2. Prostředí pro učení
3. Procesy učení
4. Hodnocení práce žáků
5. Reflexe výuky
6. Rozvoj školy a spolupráce s kolegy
7. Spolupráce s rodiči a širší veřejností
8. Profesní rozvoj učitele

Kritéria kvality jsou podrobně rozpracována do příkladů ukazatelů (indikátorů) kvality, které dále konkretizují obsah jednotlivých kritérií kvality a ukazují možnosti argumentů a dokladů naplňování jednotlivých kritérií.

Příklad hodnocení a sebehodnocení učitelů jako součást řízení kvality školy v ZŠ Studénka:

<http://www.nuov.cz/ae/profesni-rozvoj-pedagogickeho-sboru-jako-zaklad-kvality>

Hodnocení učitelů: Mezinárodní výzkum TALIS*)

- ČR patří k zemím, kde se s formálním hodnocením ze strany ředitelů škol setkávají všichni učitelé. Výrazně nadprůměrný podíl učitelů se dále setkává s formálním hodnocením od členů týmu vedení školy a od externích subjektů.
- Formální hodnocení učitelů ze strany ředitelů škol je v ČR nejčastěji založeno na hospitacích ve třídě (četnost těchto hospitací je nadprůměrná ve srovnání s ostatními zeměmi).
- V zúčastněných zemích pracují dvě třetiny učitelů ve školách, jejichž ředitelé vypověděli, že formální hodnocení učitelů nikdy nevede k změnám ve výši platu či vyplácení odměn. V ČR je to jen 6 % učitelů, což je nejméně ze všech zúčastněných zemí. Oproti tomu pozitivní dopad zpětné vazby na plat či finanční odměny byl v ČR zjištěn u jedné čtvrtiny učitelů, přičemž tato hodnota odpovídá průměru zúčastněných zemí.
- Napříč zúčastněnými zeměmi pracuje téměř 80 % učitelů ve školách, kde nedochází k materiálnímu postihu učitelů, jejichž výkon je hodnocen jako špatný. V ČR je tento podíl poloviční (39 %).
- Nějakou formu zpětné vazby ve svém stávajícím zaměstnání obdrželi téměř všichni učitelé v ČR. Nejčastěji tuto zpětnou vazbu poskytují ředitelé škol a další členové týmu vedení školy.
- Nelze potvrdit, že by se začínajícím učitelům v ČR dostávalo různých forem zpětné vazby častěji než jejich zkušenějším kolegům.
- U více než poloviny učitelů v ČR došlo v důsledku zpětné vazby k pozitivním změnám v oblasti jejich sebedůvěry jako učitele, uspokojení z práce a také jejich motivace. V ostatních zemích byl nicméně tento podíl významně vyšší.
- Podíl učitelů, kteří zaznamenali ve svém zaměstnání pozitivní dopad zpětné vazby na kariérní postup a profesní vzdělávání je v ČR v porovnání s ostatními zeměmi jeden z nejnižších.
- Více než polovina učitelů v ČR potvrdila pozitivní vliv zpětné vazby na výukové postupy a také na způsob organizace práce se třídou. Necelá polovina z nich se i přesto domnívá, že hodnocení učitelů a zpětná vazba mají jen malý vliv na to, jak učitelé v jejich škole vyučují.
- Třetina učitelů v ČR považuje hodnocení učitelů a zpětnou vazbu pouze za činnost prováděnou s cílem splnit administrativní požadavky. Tento zdánlivě vysoký podíl je ve skutečnosti mezi zúčastněnými zeměmi druhý nejvyšší.

*) TALIS 2013 – národní zpráva. S. 30 an. <http://www.csicr.cz/getattachment/6c8bd070-155b-41a8-8db8-b4fcd8f8c307> (6.4.2015)

Co je mezinárodní výzkum TALIS?

TALIS = mezinárodní výzkum o vyučování a učení (Teaching And Learning International Survey) organizovaný OECD. V jeho rámci ředitelé a učitelé škol na úrovni nižšího sekundárního vzdělávání (ISCED 2, v ČR 2. stupeň ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií) odpovídají (prostřednictvím dotazníků) na otázky z těchto okruhů:

- Co si ředitelé škol a učitelé představují pod pojmem efektivní vedení školy?
- Jak si učitelé představují kvalitní vyučování? Jaké jsou jejich preferované vyučovací strategie a ideály?
- Jak se liší způsoby hodnocení žáků v rámci jedné země a mezi více zeměmi?
- Jak se mezi různými školami a zeměmi liší frekvence účasti v aktivitách dalšího vzdělávání a profesního rozvoje?
- Jaká je návaznost mezi primárním pedagogickým vzděláním, úvodním zaškolením nových učitelů a dalším školením v rámci vykonávání učitelské profese?
- Do jaké míry jsou učitelé a ředitelé přesvědčeni, že různé formy dalšího vzdělávání zvyšují efektivitu učitelů a zlepšují studijní výsledky žáků?
- Jaké faktory jsou spojovány s dobrou či špatnou školní atmosférou a jak se tyto faktory liší mezi školami?
- Do jaké míry jsou rodiče zapojováni do činností na úrovni školy a třídy?
- Jaké postupy jsou uplatňovány při oceňování, odměňování a hodnocení práce učitelů a jak se tyto postupy liší mezi různými zeměmi?
- Jakým způsobem školy reagují na špatnou úroveň výuky některých učitelů a jak se tyto způsoby liší mezi různými školami a zeměmi?
- Mezi jaké činnosti a jak je čas práce učitele rozdělený a jaké rozdíly lze nalézt mezi různými školami a zeměmi?

První šetření TALIS proběhlo v roce 2008, bez účasti ČR. Dalšího šetření v roce 2013 se ČR již zúčastnila. Realizace šetření byla svěřena České školní inspekci. Zprávy lze najít na <http://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/TALIS>.

6.12 Pedagogická evaluace na úrovni vzdělávacího systému

Proč evaluovat vzdělávací systém?

- Tvorba vzdělávací politiky na základě spolehlivého vyhodnocení stavu a vývoje systému a jeho částí; tvorba rozhodnutí, koncepcí a strategií, příprava dlouhodobých záměrů
- Informace veřejnosti (školství je veřejná služba, financuje se z veřejných rozpočtů); akontabilita

Evaluuje se systém jako celek nebo jeho části – vymezené:

- územně (státy, regiony; u nás tvoří relativně ucelené subsystémy školství v krajích),
- podle věku (základní, střední školství...),
- podle druhu škol (všeobecně vzdělávací, odborné školství, ...),
- věcně (systém hodnocení ve vzdělávání, používané metody, národní a školní kurikulum...)

Národní a mezinárodní evaluace vzdělávacího systému

Datovým základem pro národní evaluační aktivity jsou:

- **Národní statistiky** školství a vzdělávání a analýzy na tomto datovém základě
- **Výběrová šetření**

Národní evaluace vzdělávacího systému ale u nás není systémová, ale spíše nahodilá. Není ani vytvořen systém indikátorů, které by byly dlouhodobě sledovány.

Mezinárodní evaluace a srovnávání vzdělávacích systémů v dlouhodobém pohledu provádějí OECD a EU, z pohledu na výsledky žáků také jiné mezinárodní organizace, např. IEA (Mezinárodní asociace pro hodnocení vzdělávání).

OECD i EU postupují při sběru dat, analýzách a v publikacích na základě systémů indikátorů.

Např. indikátory OECD – tři skupiny:

- A. **Výsledky vzdělávání a výnosy ze vzdělávání**
- B. **Finanční a lidské zdroje vložené do vzdělávání**
- C. **Přístup ke vzdělávání, účast na něm a průchod vzdělávací soustavou**

- Hlavní publikace EU:

Key Data on Education in Europe

- Hlavní publikace OECD - ročenka:

Education at a Glance: OECD Indicators

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/ceske-skolstvi-v-mezinarodnim-srovnani-1>

Mezinárodní systémy indikátorů vzdělávání

OECD i EU postupují při sběru dat, analýzách a v publikacích na základě systémů indikátorů.

Např. indikátory OECD – tři skupiny:

- A. Výsledky vzdělávání a výnosy ze vzdělávání
- B. Finanční a lidské zdroje vložené do vzdělávání
- C. Přístup ke vzdělávání, účast na něm a průchod vzdělávací soustavou

Indikátory OECD: A. Výsledky vzdělávání a výnosy ze vzdělávání

- A1 Na které úrovni dospělí studovali? (*Vzdělanost dospělé populace*)
- A2 Kolik studentů ukončí sekundární vzdělávání? (*Míra dokončování vyššího sekundárního vzdělávání*)
- A3 Kolik studentů ukončí terciární vzdělávání? (*Míra dokončování terciárního vzdělávání a míra přežití v terciárním vzdělávání*)
- A4 Jaké ambice mají žáci z pohledu dosaženého vzdělání?
- A5 Jaký mají studenti postoj k matematice?
- A6 Jaký dopad má zázemí imigrantů na jejich studijní výsledky?
- A7 Ovlivní socioekonomické zázemí žáků jejich účast ve vyšších stupních vzdělávání?
- A8 Jaký vliv má účast ve vzdělávání na účast na trhu práce?
- A9 Jaké jsou ekonomické výnosy ze vzdělávání?

Indikátory OECD: B. Finanční a lidské zdroje vložené do vzdělávání

- B1 Kolik stojí žák/student? (*Výdaje na vzdělávání na studenta*)
- B2 Kolik z bohatství státu je vynaloženo na vzdělávání? (*Výdaje na vzdělávání jako podíl HDP*)
- B3 Jaké jsou veřejné a soukromé výdaje na vzdělávání? (*Veřejné a soukromé investice do vzdělávání*)
- B4 Jaké jsou celkové veřejné výdaje na vzdělávání? (*Celkové veřejné výdaje na vzdělávání*)
- B5 Jaké jsou výdaje studenta v terciárním vzdělávání a kolik veřejných subvencí obdrží? (*Veřejné subvence studentům a domácnostem*)
- B6 Z jakých zdrojů pocházejí finanční prostředky na vzdělávání a za co jsou utráceny? (*Výdaje na instituce podle účelu a zdrojů*)
- B7 Jak efektivně jsou finanční prostředky ve vzdělávání využity?

Indikátory OECD: C. Přístup ke vzdělávání, účast na něm a průchod vzdělávací soustavou

- C1 Jak rozšířené jsou programy odborného vzdělávání? (*Účast na vzdělávání od základního vzdělávání po dospělost*)
- C2 Kdo se účastní vzdělávání? (*Účast na vzdělávání v sekundárním a terciárním vzdělávání*)
- C3 Kdo studuje v zahraničí a kde? (*Mobilita studentů a studující cizinci v terciárním vzdělávání*)
- C4 Jak úspěšní jsou studenti při přechodu ze vzdělávání na trh práce? (*Vzdělávací a pracovní status mladých lidí*)
- C5 Účastní se dospělí dalšího vzdělávání souvisejícího s prací? (*Účast na vzdělávání dospělých*)

EU – indikátory kvality vzdělávání

16 indikátorů kvality vzdělávání (EUROPEAN REPORT ON THE QUALITY OF SCHOOL EDUCATION, Evropská komise 2000):

- vzdělávací výsledky (matematika, čtení, přírodovědné předměty, ICT dovednosti, cizí jazyky, dovednost učit se, výchova k občanství)
- školní úspěšnost (míra předčasných odchodů ze studia, míra dokončování vyššího středního vzdělávání, účast v terciárním vzdělávání)
- monitorování vzdělávání (evaluace a řízení školního vzdělávání, účast rodičů)
- zdroje a struktury (příprava učitelů, účast v předškolním vzdělávání, počet žáků na jeden počítač, výdaje na žáka)

Výsledky vzdělávání žáků jako důležitý indikátor kvality vzdělávacího systému

Jaké jsou zdroje informací o výsledcích vzdělávání v ČR?

- Školní hodnocení
- Měření výsledků vzdělávání:
 - společná část maturitní zkoušky,
 - jednotné přijímací zkoušky na SŠ

Kritici společné maturity a jednotných přijímaček poukazují na fakt, že cíl obou těchto měření je v oblasti evaluace na úrovni žáka, ne na úrovni vzdělávacího systému. Tomuto cíli jsou podřízeny i testy vytvářené pro maturitu a přijímací zkoušky. Vypovídací hodnota výsledků těchto testů pro hodnocení vzdělávacího systému je proto nízká.

- Školy využívají komerční nabídky nástrojů měření výsledků žáků (zvl. Scio a Kalibro); tyto výsledky však nejsou zveřejňovány; navíc i tyto testy jsou vytvářeny pro evaluaci na úrovni žáka, v některých případech pro evaluaci na úrovni školy (pro vlastní hodnocení škol).
- **Mezinárodní srovnávací výzkumy výsledků vzdělávání.** V posledních 20 letech jsou nejdůležitějším ze zdrojů porovnatelných spolehlivých údajů. Tyto výzkumy jsou cíleně zaměřeny na evaluaci vzdělávacích systémů.